

Strasbourg/Paryż, 23 czerwca 2010 r.

Zmienione zalecenie w sprawie kryteriów i procedur oceny wykształcenia uzyskanego za granicą (przyjęte przez Komitet Konwencji Lizbońskiej na piątym posiedzeniu, Sèvres)

Dyrekcja Generalna IV: Edukacja, Kultura i Dziedzictwo, Młodzież i Sport
(Dyrektoriat d/s Edukacji Szkolnej, Pozaszkolnej i Szkolnictwa Wyższego/Wydział Szkolnictwa Wyższego i Badań), Wydział UNESCO ds. Szkolnictwa Wyższego

**Zmienione zalecenie w sprawie kryteriów i procedur oceny
wykształcenia uzyskanego za granicą
(przyjęte przez Komitet Konwencji Lizbońskiej na piątym
posiedzeniu, Sèvres, 23 czerwca 2010 r.)**

Preambuła

Komitet Konwencji w sprawie uznawania kwalifikacji związanych z uzyskiwaniem wyższego wykształcenia w regionie Europy,

zważywszy, że celem Rady Europy i UNESCO jest osiągnięcie większej jedności między ich członkami oraz że cel ten można osiągnąć w szczególności poprzez wspólne działania w dziedzinie kultury;

uwzględniając Konwencję Rady Europy/UNESCO o uznawaniu kwalifikacji związanych z uzyskiwaniem wyższego wykształcenia w regionie Europy;

uwzględniając Europejską Konwencję Kulturalną;

uwzględniając europejskie konwencje nr 15 o równoważności dyplomów uprawniających do przyjęcia do szkół wyższych, nr 21 w sprawie równoważności okresów studiów uniwersyteckich, 32 o akademickim uznawaniu kwalifikacji uniwersyteckich, 49 protokół do europejskiej konwencji w sprawie równoważności dyplomów uprawniających do przyjęcia do szkół wyższych i nr 138 w sprawie ogólnej równoważności okresów studiów uniwersyteckich, a także umowę europejską nr 69 dotyczącą przenoszenia stypendiów studenckich;

uwzględniając Konwencję UNESCO o uznawaniu studiów, dyplomów i tytułów związanych z uzyskaniem wyższego wykształcenia w państwach należących do regionu Europy i państwach-sygnatariuszach tej Konwencji;

uwzględniając dwie deklaracje w sprawie stosowania Europejskiej Konwencji nr 15 oraz ogólną deklarację w sprawie europejskich konwencji o równoważności;

uwzględniając Deklarację Europejskich Ministrów Edukacji z Bolonii dnia 19 czerwca 1999 r. oraz kolejne komunikaty ze spotkań ministerialnych;

uwzględniając opracowany wspólnie przez Komisję Europejską, Radę Europy i UNESCO suplement do dyplomu, Kodeks dobrej praktyki UNESCO/Rady Europy w organizacji kształcenia transnarodowego, zalecenie w sprawie uznawania wspólnych dyplomów, Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów (ECTS), a także krajowe i europejskie ramy kwalifikacji w zakresie szkolnictwa wyższego i uczenia się przez całe życie;

uwzględniając praktyczne działania na rzecz poprawy uznawania kwalifikacji związanych z uzyskaniem wyższego wykształcenia prowadzone przez Europejską Sieć Krajowych Ośrodków Informacji Rady Europy/UNESCO na temat uznawalności akademickiej i mobilności środowisk akademickich („Sieć ENIC”);

biorąc pod uwagę fakt, że Rada Europy i UNESCO zawsze zachęcały do mobilności akademickiej jako sposobu lepszego zrozumienia różnych kultur i języków, bez jakiegokolwiek formy dyskryminacji rasowej, religijnej, politycznej lub seksualnej;

uważając, że studia lub praca za granicą może przyczynić się do kulturowego i naukowego wzbogacenia człowieka, jak również do zwiększenia możliwości jego indywidualnej kariery;

uważając, że uznawanie wykształcenia jest niezbędnym warunkiem mobilności akademickiej i zawodowej;

zaleca rządów państw stron Konwencji o uznawaniu kwalifikacji związanych z uzyskiwaniem wyższego wykształcenia w regionie Europy¹:

- i. uwzględnienie przy ustalaniu kierunków polityki w dziedzinie uznawalności zasad określonych w załączniku do niniejszego Zalecenia;
- ii. przedstawienie tych zasad zainteresowanym organom właściwym właściwym ds. Uznawalności, w celu ich rozważenia i uwzględnienia;
- iii. promowanie wdrażania tych zasad przez agencje rządowe oraz władze lokalne i regionalne, a także szkoły wyższe w granicach ich autonomii;
- iv. zagwarantowanie rozpowszechnienia niniejszego Zalecenia w możliwie najszerszym zakresie wśród wszystkich osób i organów zainteresowanych uznawaniem kwalifikacji związanych z uzyskaniem wyższego wykształcenia;

zwraca się, odpowiednio, do Sekretarza Generalnego Rady Europy i Dyrektora Generalnego UNESCO, z prośbą o przekazanie niniejszego Zalecenia rządów tych Państw, które zostały zaproszone na Konferencję Dyplomatyczną poświęconą przyjęciu Konwencji Lizbońskiej w sprawie uznawalności, a które nie stały się stronami tej Konwencji.

---

¹ W niniejszym Zaleceniu konwencja ta będzie nazywana „Konwencją Lizbońską”.

ZMIENIONE ZALECENIE WSPRAWIE PROCEDUR I KRYTERIÓW OCENY WYKSZTAŁCENIA UZYSKANEGO ZA GRANICĄ I ODBYTYCH ZA GRANICĄ OKRESÓW STUDIÓW

I. Uwagi ogólne

1. Niniejsze Zalecenie zostało przyjęte w ramach Konwencji Lizbońskiej i odnosi się do Stron tej Konwencji. Zasady i praktyki opisane w niniejszym Zaleceniu mogą być równie dobrze stosowane przy uznawaniu wykształcenia uzyskanego w innych krajach lub na mocy umów o kształceniu transnarodowym, do uznawania wspólnych dyplomów oraz przy uznawaniu wykształcenia uzyskanego w innych krajach niż strony Konwencji Lizbońskiej.

2. Zalecenie kodyfikuje najlepsze praktyki opracowane przez organy właściwe do spraw uznawalności oraz, bazując na tych praktykach, proponuje dalsze ich udoskonalanie. Postanowienia niniejszego Zalecenia odnoszą się w szczególności do tych przypadków uznawania wykształcenia, które wymagają złożonej oceny. Zrozumiałe jest, że w niektórych przypadkach procedura może być prostsza.

II. Definicje

3. Terminy zdefiniowane w Konwencji Lizbońskiej stosowane są w tym samym znaczeniu w niniejszym Zaleceniu, a definicje tych terminów znajdują się w Sekcji I Konwencji. Przepisy dotyczące organów właściwych do spraw uznawalności powinny być również stosowane *mutatis mutandis* do organów i osób odpowiedzialnych za ocenę wykształcenia uzyskanego za granicą oraz dostarczanie informacji na temat wykształcenia i zasad jego uznawania. Terminy, które odnoszą się konkretnie kształcenia transnarodowego, zostały zdefiniowane w Kodeksie dobrej praktyki UNESCO/Rady Europy w zakresie organizacji kształcenia transnarodowego. Terminy, które odnoszą się konkretnie do wspólnych dyplomów, zostały zdefiniowane w Zaleceniu w sprawie uznawania wspólnych dyplomów.

III. Zasady ogólne

4. Osoby posiadające dokumenty świadczące o wykształceniu uzyskanym za granicą mają prawo, na wniosek, do oceny tego wykształcenia.

5. Przepisy dotyczące wykształcenia uzyskanego za granicą mają zastosowanie, *mutatis mutandis*, do oceny okresów studiów.

6. Procedury i kryteria oceny wykształcenia uzyskanego za granicą powinny być przejrzyste, spójne i rzetelne oraz powinny być okresowo poddawane przeglądowi w celu zwiększenia ich przejrzystości, uwzględnienia zmian w dziedzinie edukacji oraz usunięcia tych wymogów, które niepotrzebnie komplikują procedurę.

7. Przy ocenie dokumentów poświadczających uzyskanie za granicą wykształcenia wyższego, międzynarodowe i krajowe ramy prawne powinny być stosowane w sposób elastyczny tak, aby umożliwić ich uznanie. W przypadkach, w których istniejące przepisy krajowe są sprzeczne z niniejszym Zaleceniem, zachęca się państwa do rozważenia, czy prawo krajowe może zostać zmienione.

8. Gdy po dokładnym rozpatrzeniu sprawy organ właściwy do spraw uznawalności dojdzie

do wniosku, że nie można uznać wykształcenia zgodnie z prośbą wnioskodawcy, należy rozważyć, czy można uznać to wykształcenie w inny sposób lub częściowo.

9. We wszystkich przypadkach, w których podjęta decyzja różni się od tej, o jaką ubiegał się wnioskodawca, włączając w to przypadki, gdy żadna forma uznania nie jest możliwa, organ właściwy do spraw uznawalności powinien poinformować wnioskodawcę o przyczynach wydania takiej decyzji i możliwościach odwołania się od niej.

10. Kryteria oceny zawarte w niniejszym Zaleceniu zostały opracowane w celu ujednoczenia procedur i kryteriów stosowanych przy ocenie wykształcenia uzyskanego za granicą, zapewniając w ten sposób, że podobne przypadki będą rozpatrywane w podobny sposób przez wszystkie strony Konwencji. Wiadomo jednak, że przy podejmowaniu decyzji o uznaniu wykształcenia należy zachować pewien margines elastyczności oraz, że decyzje te będą się w pewnym stopniu różnić w zależności od krajowych systemów edukacji.

11. Zalecenia proceduralne zawarte w niniejszym dokumencie mają na celu zwiększenie jednolitości i przejrzystości procedur oceny oraz zapewnienie sprawiedliwego rozpatrywania wniosków wszystkich wnioskodawców. Zalecenia dotyczące procedur i kryteriów, które mają być stosowane, są jednakowo ważne, niezależnie od tego, czy wynikiem procedury oceny jest:

- a. decyzja o uznaniu;
- b. rekomendacja dla właściwego organu uznającego podejmującą decyzję;
- c. opinia (*statement*) skierowane do osoby (osób), instytucji, potencjalnego pracodawcy(ów) lub innych podmiotów.

Wnioskodawcy powinni mieć możliwość uzyskania, odpowiedniej dla danego przypadku, oceny swojego wykształcenia.

12. Mimo, że przy ocenie wykształcenia zdobytego za granicą powinno się stosować głównie kryteria jakościowe, wiadomo, że w pewnym zakresie należy brać pod uwagę również kryteria ilościowe. Ich stosowanie powinno jednak ograniczać się tylko do tych przypadków, w których kryteria ilościowe są istotne dla oceny jakości wykształcenia i w których mogą one uzupełniać kryteria jakościowe.

13. Jeżeli efekty kształcenia są jasno udokumentowane, na przykład w suplemencie do dyplomu Komisji Europejskiej/Rady Europy/UNESCO lub w równorzędnych dokumentach, powinny one być wzięte pod uwagę podczas oceny wykształcenia uzyskanego za granicą.

IV. Procedury oceny

Informacje dla wnioskodawców

14. Organ właściwy do spraw uznawalności powinien wydawać wszystkim wnioskodawcom potwierdzenie otrzymania ich wniosku.

15. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny publikować standardowe informacje na temat procedur i kryteriów oceny wykształcenia wyższego uzyskanego za granicą. Informacje te powinny być automatycznie przekazywane wszystkim wnioskodawcom, a także osobom, zwracającym się ze wstępnymi pytaniami odnośnie swojego wykształcenia uzyskanego za granicą.

16. Wnioskodawcy powinni być informowani w jakim czasie, od chwili dostarczenia przez wnioskodawcę i/lub szkołę wyższą wszystkich potrzebnych informacji, wniosek zostanie rozpatrzony. W przypadku opóźnienia procesu uznawania, wnioskodawca powinien zostać poinformowany o opóźnieniu, jego przyczynie i terminie, w którym można oczekiwać wydania decyzji. Wnioski należy rozpatrywać w możliwie najkrótszym terminie, a czas ich rozpatrywania nie powinien przekraczać czterech miesięcy.

17. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny udzielać osobom zasięgającym informacji dotyczących możliwości i procedur składania formalnych wniosków o uznanie lub ocenę ich wykształcenia uzyskanego za granicą. W zależności od sytuacji, należy w najlepszym interesie wnioskodawcy również udzielać jemu porad zarówno w trakcie jak i po dokonaniu formalnej oceny wykształcenia.

18. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny sporządzić listę typowych przypadków dotyczących uznawania wykształcenia i/lub przeprowadzić analizę porównawczą innych systemów edukacji lub kwalifikacji w zestawieniu z systemem i kwalifikacjami we własnym kraju, w celu ułatwienia podejmowania spójnych decyzji o uznaniu. Instytucje te powinny także rozważyć, czy informacje takie mogą być udostępniane wnioskodawcom, z zastrzeżeniem, że informacje mają jedynie charakter orientacyjny i że każdy wniosek jest rozpatrywany indywidualnie.

Informacje dotyczące wykształcenia będącego przedmiotem uznawania

19. Odpowiedzialność za dostarczenie informacji na temat wykształcenia będącego przedmiotem procedury uznawania ponoszą wspólnie wnioskodawcy, szkoły wyższe, które wydały dokumenty świadczące o uzyskanym wykształceniu, oraz organy właściwe do spraw uznawalności podejmujące się dokonania oceny, jak zostało to określone w Konwencji Lizbońskiej w sprawie uznawalności, w szczególności w artykułach III.3 i III.4. Zdecydowanie zachęca się szkoły wyższe do wydania suplementu do dyplomu, w celu ułatwienia oceny danego wykształcenia.

20. W przypadkach, gdy uchodźcy, osoby znajdujące się w sytuacji podobnej do sytuacji uchodźców lub inne osoby, które z ważnego powodu nie mogą udokumentować deklarowanego przez siebie wykształcenia, zaleca się, aby organy właściwe do spraw uznawalności stosowały w takich sytuacjach „Arkusze Informacyjne” (*Background Document*) zawierający opis deklarowanego wykształcenia lub okresów studiów, łącznie ze wszystkimi dostępnymi dokumentami i dowodami.

Opłaty

21. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny rozważyć możliwość dokonywania oceny wykształcenia uzyskanego za granicą bezpłatnie, jako usługi publicznej. Gdy nie jest to możliwe, opłaty powinny być utrzymywane na możliwie najniższym poziomie, a ich wysokość nie powinna stanowić dla wnioskodawców przeszkody w podjęciu starań o uzyskanie oceny wykształcenia uzyskanego za granicą.

22. Przy podejmowaniu decyzji o wysokości pobieranych opłat należy wziąć pod uwagę koszty utrzymania oraz poziom wynagrodzeń, jak również wysokość wsparcia dla studentów w danym kraju. Należy rozważyć podjęcie specjalnych działań w odniesieniu do grup o niskich

dochodach, uchodźców i osób wysiedlonych, jak również innych grup znajdujących się w trudnej sytuacji, tak, aby koszty związane z procedurą oceny wykształcenia nie uniemożliwiały niektórym wnioskodawcom podjęcia starań o uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą.

Tłumaczenie

23. Należy rozważyć i wyraźnie określić wymogi dotyczące tłumaczenia dokumentów, a w szczególności potrzebę przedstawiania przez wnioskodawców tłumaczeń uwierzytelnionych przez tłumaczy przysięgłych. Należy rozważyć, czy wymogi dotyczące tłumaczenia można ograniczyć do podstawowych dokumentów oraz czy dokumenty w niektórych językach obcych, określonych przez organy właściwe do spraw uznawalności, mogą być przyjmowane bez tłumaczenia. Zachęca się zainteresowane państwa do zmiany aktualnych przepisów krajowych uniemożliwiających przyjmowanie dokumentów w językach innych, niż język danego kraju, bez tłumaczenia. Zastosowanie suplementu do dyplomu (jeśli jest dostępny) powinno zmniejszyć potrzebę tłumaczenia innych podstawowych dokumentów.

24. Regułą powinno być podawanie uzyskanego za granicą tytułu w wersji oryginalnej, bez tłumaczenia.

Weryfikacja autentyczności dokumentów

25. Ze względu na przypadki przedstawiania sfałszowanych dokumentów ważna jest weryfikacja ich autentyczności. Taka weryfikacja ma na celu ustalenie:

- (i) czy przedstawiane dokumenty są autentyczne, tj. czy zostały wydane przez instytucję wskazaną w dokumencie oraz czy nie zostały następnie bezprawnie zmienione przez wnioskodawcę lub inne osoby; oraz
- (ii) czy przedstawiane dokumenty zostały faktycznie wydane wnioskodawcy.

26. Mimo, iż konieczność ustalenia autentyczności dokumentów w ramach procedury oceny jest bardzo istotna, nie powinna jednak stanowić dodatkowego obciążenia dla wnioskodawców. Podstawową zasadą postępowania powinno być przyjęcie założenia, że większość wnioskodawców jest uczciwa. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny jednak, w przypadku, gdy istnieje podejrzenie, że przedstawiane dokumenty są fałszywe, mieć możliwość wymagania od wnioskodawców przedłożenia bardziej oczywistych dowodów potwierdzających autentyczność przedstawianych przez nich dokumentów. Choć w większości przypadków wystarczy przedstawić poświadczoną kopię dokumentu, organy właściwe do spraw uznawalności powinny mieć prawo żądania od wnioskodawcy przedstawienia oryginałów, jeżeli stwierdzą, że istnieje konieczność wykrycia lub zapobieżenia posługiwaniu się fałszywymi dokumentami.

27. Zachęca się państwa do rewizji przepisów prawa krajowego wymagających nadmierne skomplikowanych i kosztownych procedur potwierdzania autentyczności, takich jak pełna legalizacja wszystkich dokumentów. Nowoczesne środki komunikacji ułatwiają weryfikację autentyczności dokumentów w mniej uciążliwy sposób. Organy właściwe do spraw uznawalności oraz instytucje edukacyjne w krajach pochodzenia dokumentów zachęca się do szybkiego i pozytywnego reagowania na prośby o dostarczenie bezpośrednich informacji na temat dokumentów, które według deklaracji wnioskodawców zostały przez nie wydane.

28. W przypadku uchodźców, osób wysiedlonych i innych osób, które z uzasadnionych powodów i mimo usilnych starań nie są w stanie udokumentować posiadanego wykształcenia,

należy rozważyć możliwość alternatywnych sposobów uznania takiego wykształcenia, na przykład poprzez ocenę efektów kształcenia, których można w sposób uzasadniony oczekiwać od nieudokumentowanego wykształcenia. Środki takie powinny być dostosowane do okoliczności związanych z wnioskiem o uznanie wykształcenia i mogą one obejmować: zorganizowanie dla wnioskodawców zwyczajnych lub specjalnych egzaminów, przeprowadzanie rozmów z pracownikami szkół wyższych i/lub z organami właściwymi ds. uznawalności, jak również przyjmowanie oświadczeń złożonych pod przysięgą przed właściwymi władzami.

V. Kryteria oceny

Status instytucji

29. Ze względu na dużą różnorodność szkół wyższych i rozwój kształcenia transnarodowego, status wykształcenia nie może zostać ustalony bez uwzględnienia statusu instytucji, która wydała dokument świadczący o uzyskaniu danego wykształcenia i/lub statusu programu, który prowadził do jego uzyskania.

30. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny starać się ustalić, czy dana szkoła wyższa należy do systemu szkolnictwa wyższego państwa będącego stroną Konwencji Lizbońskiej w sprawie uznawalności i/lub należy do regionu Europy. W przypadku dokumentów poświadczających wykształcenie wydanych przez szkołę wyższą utworzoną na mocy ustaleń transnarodowych, osoba oceniająca dane wykształcenie powinna dokonać analizy tych ustaleń, zgodnie z zasadami ustalonymi w opracowanym przez UNESCO/ Radę Europy Kodeksie dobrej praktyki w organizacji kształcenia transnarodowego oraz w Zaleceniu w sprawie uznawania wspólnych dyplomów.

31. W przypadku państw, które stworzyły system zapewniania jakości kształcenia, w tym system formalnej oceny swoich szkół wyższych i programów kształcenia, organy właściwe do spraw uznawalności, dokonując oceny wykształcenia uzyskanego w ramach takich systemów, powinny należycie uwzględniać wyniki takiej formalnej oceny przy ocenie kwalifikacji uzyskanych w ramach tych systemów.

Ocena indywidualnych dokumentów o wykształceniu

32. Różne są cele ubiegania się o uznanie dokumentów świadczących o wykształceniu uzyskanym za granicą. Ocena powinna należycie uwzględniać cel (cele) starań o uznanie wykształcenia, a sama opinia w sprawie o uznanie wykształcenia powinna jasno określać, w jakim celu (celach) została wydana.

33. Przed przystąpieniem do oceny, organ właściwy do spraw uznawalności powinien ustalić, które krajowe i międzynarodowe akty prawne mają zastosowanie w danej sprawie oraz, czy wymagają one podjęcia jakiejś decyzji lub zastosowania specjalnej procedury.

34. Aby zapewnić spójność praktyki uznawania w ocenie należy wziąć pod uwagę dotychczasową praktykę stosowaną w podobnych przypadkach. Praktyka ta powinna stanowić wskazówkę dla osób oceniających, a każda istotna jej zmiana powinna być uzasadniona.

35. Przy ocenie dokumentów świadczących o uzyskaniu wykształcenia za granicą należy w systemie kraju, w którym czynione są starania o uznanie, wskazać wykształcenie, które jest najbardziej porównywalne z wykształceniem uzyskanym za granicą, uwzględniając cel,

dla którego podejmowane są starania o uznanie. W przypadku dokumentów potwierdzających wykształcenie uzyskane w zagranicznym systemie edukacji, ocena powinna uwzględniać odpowiednie miejsce i funkcję tego wykształcenia w porównaniu z innym wykształceniem uzyskanym w tym samym systemie edukacji. W miarę możliwości, organy właściwe do spraw uznawalności powinny w ramach procesu oceny odwoływać się również do krajowych ram kwalifikacji, europejskich ram kwalifikacji i innych podobnych ram kwalifikacji.

36. Dokumenty świadczące o wykształceniu na równym, w przybliżeniu, poziomie mogą wskazywać znaczne różnice odnośnie treści, profilu, nakładów pracy (*workload*), jakości i efektów kształcenia. W ocenie wykształcenia uzyskanego za granicą, różnice te należy rozpatrywać w sposób elastyczny. Jedynie zasadnicze różnice, biorąc pod uwagę cel uznania (np. uznanie dla celów akademickich lub dla celów *de facto* zawodowych) powinny stanowić przyczynę częściowego uznania lub całkowitego nieuznania wykształcenia uzyskanego za granicą.

37. Wykształcenie uzyskane za granicą należy uznać, chyba że wskazana zostanie zasadnicza różnica między wykształceniem, które jest przedmiotem wniosku o uznanie, a odpowiadającym mu wykształceniem w państwie, w którym czynione są starania o uznanie. Stosując tę zasadę, w czasie oceny należy próbować ustalić, czy:

- (a) różnice w efektach kształcenia między wykształceniem uzyskanym za granicą a odpowiadającym mu wykształceniem w państwie, w którym czynione są starania o uznanie są zbyt znaczące, aby umożliwić uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą zgodnie z prośbą wnioskodawcy. W takiej sytuacji, należy próbować ustalić czy można uznać dane wykształcenie w inny sposób, częściowo i/lub warunkowo;
- (b) różnice pomiędzy uprawnieniami (takimi jak możliwość podjęcia dalszej nauki, prowadzenia badań czy pracy zarobkowej) jakie daje wykształcenie uzyskane za granicą, a uprawnieniami, jakie daje odpowiadające mu wykształcenie w państwie, w którym czynione są starania o uznanie są zbyt zasadnicze, by umożliwić uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą zgodnie z prośbą wnioskodawcy. W tej sytuacji należy próbować ustalić, czy można uznać dane wykształcenie w inny sposób, częściowo i/lub warunkowo;
- (c) różnice w kluczowych elementach programu (programów) prowadzącego do uzyskania wykształcenia za granicą w porównaniu z programem (programami) prowadzącymi do uzyskania odpowiadającego mu wykształcenia w państwie, w którym prowadzone są starania o uznanie są zbyt zasadnicze, by umożliwić uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą zgodnie z prośbą wnioskodawcy. W tej sytuacji należy próbować ustalić, czy można uznać dane wykształcenie w inny sposób, częściowo i/lub warunkowo. Elementy programu powinny być analizowane jedynie w celu ustalenia porównywalności efektów kształcenia i uprawnień, jakie daje uzyskane wykształcenie. Porównywalność elementów programu nie stanowi jednak warunku koniecznego do uznania danego wykształcenia;
- (d) organy właściwe do spraw uznawalności mogą udokumentować, że różnice w jakości programu i/lub instytucji, która wydała dokument potwierdzający wykształcenie, a jakością programów i/lub instytucji wydających podobne

dokumenty w zakresie będącym przedmiotem starań o uznanie, są zbyt zasadnicze, by umożliwić uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą zgodnie z prośbą wnioskodawcy. W tej sytuacji należy próbować ustalić, czy można uznać dane wykształcenie w inny sposób, częściowo i/lub warunkowo.

38. Jeżeli otrzymanie dokumentu potwierdzającego uzyskanie wyższego wykształcenia za granicą wiąże się z nadaniem osobie, której dany dokument był wydany, pewnych uprawnień w kraju wydania danego dokumentu, ocena uzyskanego przez tę osobę wykształcenia powinna być prowadzona z myślą o nadaniu jej porównywalnych uprawnień w kraju przyjmującym, w zakresie wynikającym z efektów kształcenia poświadczonych danym dokumentem.

39. Uznawanie dokumentów o wykształceniu wydanych kilka lat temu i/lub w poprzednim systemie szkolnictwa wyższego może być dużo bardziej problematyczne niż uznanie dokumentów wydanych niedawno. Przy ocenie takich dokumentów należy wziąć pod uwagę następujące kwestie:

- (a) to, w jakim zakresie uzyskane wykształcenie jest nieaktualne, będzie zależeć od dziedziny jakiej dotyczy, a także działań podejmowanych przez wnioskodawcę od czasu wydania dokumentu potwierdzającego jego uzyskanie;
- (b) w przypadku, gdy dokument potwierdzający wykształcenie był wydany w poprzednim systemie szkolnictwa wyższego, organy właściwe do spraw uznawalności powinny uwzględnić status dokumentu potwierdzającego wykształcenie w kraju jego wydania. Jeżeli w kraju wydanina istnieją krajowe ramy kwalifikacji, należy ustalić, czy obejmują one kwalifikacje wydane we wcześniejszym systemie szkolnictwa wyższego;
- (c) ogólnie rzecz biorąc, starsze dokumenty należy uznawać zgodnie z tymi samymi zasadami, co podobne dokumenty wydane w kraju, w którym podejmowane są starania o ich uznanie. Można rozważyć, czy odpowiednie doświadczenie zawodowe może być traktowane jako uaktualnienie posiadanych kwalifikacji.

40. Należy zachęcać organy właściwe do spraw uznawalności i inne instytucje zajmujące się oceną wykształcenia, by przy dokonywaniu oceny koncentrowały się głównie na efektach kształcenia i jakości realizacji programu kształcenia. Czas trwania danego programu nauki powinien stanowić jedynie niewielki wskaźnik poziomu końcowych rezultatów kształcenia. W procesie oceny należy pamiętać, że takie elementy jak uznanie wcześniejszej nauki, przenoszenie punktów (w systemie transferu punktów), różne formy uzyskiwania dostępu do szkolnictwa wyższego, podwójne dyplomy (*double degrees*) oraz kształcenie ustawiczne – skrócą czas potrzebny do zdobycia wyższego wykształcenia bez obniżenia poziomu efektów kształcenia. Należy również pamiętać, że decyzja o nieuznaniu wykształcenia nie może się opierać jedynie na czasie trwania nauki.

41. W ocenie wykształcenia uzyskanego za granicą należy koncentrować się na wykształceniu będącym przedmiotem starań o uznanie. Wykształcenie uzyskane wcześniej należy uwzględniać tylko wtedy, gdy ma ono poważny wpływ na wynik oceny. O ile jest to możliwe, należy również ograniczać ocenę do poziomu wykształcenia bezpośrednio poprzedzającego poziom, który jest przedmiotem starań o uznanie.

42. W czasie dokonywania oceny organy właściwe do spraw uznawalności lub inne

instytucje zajmujące się oceną powinny wykorzystywać swoją wiedzę fachową i profesjonalną, jak również brać pod uwagę wszystkie opublikowane informacje mające zastosowanie w danym przypadku. Jeśli w dokumencie potwierdzającym uzyskanie danego wykształcenia zawarte są odpowiednie informacje na temat efektów kształcenia, to w procesie oceny powinny być one brane pod uwagę w większym stopniu, niż informacje o programie kształcenia, którego efektem było uzyskanie danego wykształcenia.

VI. Wynik oceny

43. W zależności od obowiązującego w danym kraju prawa i stosowanej praktyki, wynik oceny wykształcenia uzyskanego za granicą może przyjąć formę:

- (a) decyzji o uznaniu;
- (b) rekomendacji udzielonych instytucji, która następnie podejmie decyzję o uznaniu;
- (c) opinii (*statement*) wydanej wnioskodawcy lub innym zainteresowanym podmiotom (np. obecnym lub potencjalnym pracodawcom, szkołom wyższym itp.) zawierającej porównanie wykształcenia zdobytego za granicą z podobnym wykształceniem w państwie, w którym czynione są starania o uznanie. Opinia taka nie jest oficjalną decyzją o uznaniu danego wykształcenia.

Wnioskodawca powinien zostać poinformowany, jaki status prawny ma wynik oceny wykształcenia, który otrzymał.

44. Jeżeli uznanie wykształcenia zgodnie z prośbą wnioskodawcy jest niemożliwe, organ właściwy do spraw uznawalności powinien pomóc wnioskodawcy w określeniu działań jakie należy podjąć, by otrzymać uznanie swojego wykształcenia w okresie późniejszym.

MEMORANDUM WYJAŚNIAJĄCE

Zmienione zalecenie w sprawie kryteriów i procedur oceny wykształcenia uzyskanego za granicą

Preambuła

Preambuła opiera się na istniejących ramach prawnych uznawania wykształcenia uzyskanego w ramach szkolnictwa wyższego wypracowanych przez Radę Europy i UNESCO (w zakresie, w jakim działania tej ostatniej organizacji dotyczą regionu Europy). W sposób szczególny podkreśla się znaczenie Konwencji o uznawaniu kwalifikacji związanych z uzyskiwaniem wyższego wykształcenia w regionie Europy, opracowanej wspólnie przez obie organizacje i przyjętą 11 kwietnia 1997 r. Konwencja weszła w życie 1 lutego 1999 r. Preambuła opiera się również na najważniejszych osiągnięciach ostatnich lat w zakresie uznawalności wykształcenia, włączając w to w szczególności wyniki prac grupy roboczej ds. istotnych różnic, działającej w ramach sieci ośrodków ENIC/NARIC, oraz sprawozdaniu dla Bologna Follow-up Group dotyczącym analizy krajowych planów działania w zakresie uznawalności wykształcenia uzyskanego za granicą na rok 2007 (2008). W przypadku dokumentów świadczących o wykształceniu wydawanych na podstawie uzgodnień transnarodowych, Preambuła opiera się na postanowieniach opracowanego przez UNESCO/Radę Europy Kodeksu dobrej praktyki w organizacji kształcenia transnarodowego, a także Zaleceniu w sprawie uznawania wspólnych dyplomów.

I Uwagi ogólne

Paragrafy 1-2

W całym zaleceniu termin „organy właściwe do spraw uznawalności” obejmuje co najmniej jeden z następujących podmiotów:

- (i) krajowe ośrodki informacji;
- (ii) szkoły wyższe;
- (iii) inne organy, agencje lub osoby dokonujące oceny i/lub uznania wykształcenia uzyskanego za granicą

III. Zasady ogólne

Paragrafy 4 - 11

Zalecenie wyraźnie podkreśla prawo wnioskodawcy do oceny wykształcenia zgodnie z przejrzystymi, spójnymi i rzetelnymi procedurami i kryteriami.

Organy właściwe do spraw uznawalności powinny, w możliwie najszerszym zakresie, dążyć do uznania wykształcenia uzyskanego przez wnioskodawcę za granicą. W przypadkach, w których nie jest to możliwe, Zalecenie zachęca organy właściwe do spraw uznawalności do rozważenia alternatywnych sposobów uznania. Uznanie wykształcenia w inny sposób może obejmować:

- (i) uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą za porównywalne z wykształceniem

uzyskanym w kraju przyjmującym, lecz nie z wykształceniem wskazanym przez wnioskodawcę;

- (ii) częściowe uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą;
- (iii) całkowite lub częściowe uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą pod warunkiem, że wnioskodawca zda dodatkowe egzaminy, odbędzie dalsze kształcenie, zaliczy testy umiejętności lub spełni inne środki kompensacyjne;
- (iv) całkowite lub częściowe uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą pod koniec okresu próbnego, z zastrzeżeniem spełnienia określonych warunków.

Częściowe uznanie lub uznanie pod warunkiem spełnienia określonych warunków nie oznacza jednak automatycznego prawa do przyjęcia na kursy mające na celu pomoc wnioskodawcom w usunięciu braków w wykształceniu w celu uzyskania jego uznania.

Wniosek o uznanie może być kategorycznie odrzucony tylko w przypadku, gdy organ właściwy do spraw uznawalności stwierdzi, że nie jest możliwa nawet alternatywna forma uznania danego wykształcenia. Należy pamiętać, że w niektórych przypadkach brak uznania może oznaczać „sprawiedliwe uznanie” na podstawie dowodów przedstawionych w sprawie.

W publikacji podsumowującej prace grupy roboczej ds. istotnych różnic, złożonej z przedstawicieli ośrodków sieci ENIC/NARIC wskazano, że nie można stworzyć prawnej definicji „istotnych różnic”. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny natomiast, w duchu Konwencji Lizbońskiej, dążyć tam, gdzie to możliwe, do określenia przesłanek umożliwiających uznanie, a nie poszukiwania okoliczności, które można by interpretować jako istotne różnice.

W przypadku, gdy decyzja o uznaniu różni się od decyzji, o którą ubiegał się wnioskodawca, organ właściwy do spraw uznawalności ma szczególny obowiązek uzasadnienia swojej decyzji i poinformowania wnioskodawcy o możliwościach odwołania się od niej. Ważne jest, aby umożliwić wnioskodawcy zarówno wniesienie odwołania od decyzji, jak również podjęcie działań prowadzących do uzyskania uznania w okresie późniejszym. W żaden sposób nie powinno to powstrzymywać organów właściwych ds. uznawalności przed wydaniem uzasadnienia decyzji o uznaniu.

Paragraf 12

Określaniu kryteriów oceny wykształcenia uzyskanego za granicą towarzyszy nieodłączny dylemat. Mimo, iż celem procedury uznawania jest dokonanie oceny wykształcenia uzyskanego za granicą pod względem jakości, oceny takiej nie można jednak dokonać bez odwoływania się zarówno do kryteriów jakościowych, jak i ilościowych. Ważne jest jednak, by stosowane kryteria wybrane były ze względu na to, w jakim stopniu mogą pomóc w określeniu jakości wykształcenia będącego przedmiotem procedury uznania, oraz w określeniu możliwości podjęcia przez wnioskodawcę działań, do wykonywania których potrzebne jest mu uznanie posiadanego wykształcenia (np. dalsza nauka, prowadzenie badań, praca zarobkowa). Można na przykład przyjąć, że studenci, którzy uzyskali dobre wyniki w czasie studiów (stopnie), posiadają duże zdolności do nauki oraz możliwości rozwoju osobistego, nawet jeśli wykształcenie, o uznanie którego się starają, zdobyli w systemie edukacji lub w instytucji, których jakość jest niższa, niż jakość systemu edukacji w kraju przyjmującym. W takim przypadku wynik oceny może zależeć od tego, czy celem starań o uznanie wykształcenia jest kontynuowanie nauki, czy rozpoczęcie pracy. W pierwszym przypadku uznanie wykształcenia może być łatwiejsze. Można bowiem oczekiwać,

że wnioskodawcy w czasie dalszych studiów podniosą swoje kwalifikacje i rozwiną swoje zdolności. W drugim przypadku uznanie może być trudniejsze, ponieważ wykształcenie ma stanowić podstawę prowadzenia działalności, która może mieć bezpośredni wpływ na innych obywateli. Nie ma też gwarancji, że zdobyte przez wnioskodawców do tej pory kwalifikacje będą podnoszone w trakcie wykonywania czynności zawodowych. W przypadku drugiej formy uznania, znaczenie może mieć również czas trwania i treść praktyki.

W żadnym wypadku decyzja o uznaniu nie powinna opierać się wyłącznie na kryteriach ilościowych, takich jak czas trwania studiów, bez jakiegokolwiek próby oceny jakości efektów kształcenia i kwalifikacji kandydatów. Efekty kształcenia koncentrują się na osiągniętych wynikach uczenia się, a nie na kryteriach ilościowych, takich jak czas trwania studiów. O czasie potrzebnym przeciętnemu lub typowemu studentowi na osiągnięcie efektów kształcenia decyduje nie tylko ilość wiedzy i umiejętności, które musi on przyswoić, ale także kontekst, w którym odbywa się proces uczenia.

Zasadnicze różnice w wykształceniu wykazane dzięki zastosowaniu kryteriów ilościowych mogą do pewnego stopnia wskazywać na istnienie różnic również w jakości tego wykształcenia.

IV. Procedury oceny

Paragraf 15

Niniejszy paragraf dotyczy informacji, które powinny zostać przekazywane wnioskodawcom przez krajowe ośrodki informacji i organy właściwe do spraw uznawalności po otrzymaniu od nich wniosku o uznanie. Standardowa informacja powinna zawierać przynajmniej następujące elementy:

- (i) listę wymaganych dokumentów, w tym wymagania dotyczące uwierzytelnienia i tłumaczenia dokumentów;
- (ii) opis procesu oceny
- (iii) opis kryteriów oceny;
- (iv) status opinii dotyczącej uznania;
- (v) czas potrzebny na rozpatrzenie wniosku;
- (vi) wszelkie pobierane opłaty;
- (vii) wskazanie przepisów krajowych oraz konwencji i umów międzynarodowych, które mogą mieć znaczenie przy ocenie wykształcenia uzyskanego za granicą;
- (viii) warunki i procedury odwołania od decyzji w sprawie uznania, zgodnie z ustawodawstwem krajowym.

Co do zasady, możliwe powinno być odwołanie się od decyzji w sprawie uznania. Organ właściwy do spraw uznawalności ma obowiązek poinformować wnioskodawców o sposobach składania odwołań, w tym o formalnych aspektach, takich jak terminy ich rozpatrywania. Zaleca się, by informacje te udzielane były już w momencie otrzymania wniosku. Organy właściwe do spraw uznawalności mogą rozważyć wprowadzenie wymogu podpisywania przez wnioskodawców oświadczenia potwierdzającego otrzymanie takiej informacji oraz zapoznanie się z możliwościami i procedurami odwołania.

Paragraf 16

Obowiązkiem organów właściwych do spraw uznawalności jest określenie terminów

rozpatrywania wniosków o uznanie w trybie zwykłym, dotrzymanie tych terminów oraz informowanie wnioskodawców o zaistniałych opóźnieniach. Powinny one również wyznaczyć moment, w którym rozpoczyna się bieg terminów; tj. moment, w którym organ właściwy do spraw uznawalności otrzyma wszystkie istotne informacje.

Należy zauważyć, że ocena, która trwa dłużej niż cztery miesiące, może w poważnym stopniu opóźnić podjęcie przez wnioskodawców dalszej nauki lub pracy zarobkowej albo zobligować wnioskodawców do podjęcia dodatkowych studiów w celu spełnienia wymogów, co do których – po dokonaniu oceny – może się okazać, że zostały już spełnione dzięki wykształceniu zdobytemu za granicą. Należy zatem uznać okres czterech miesięcy za maksymalny termin rozpatrywania wniosków o uznanie. Ocena nieskomplikowanych przypadków powinna z zasady trwać krócej.

Paragraf 18

Jednolitość podejmowanych decyzji w sprawie uznania wykształcenia stanowi ważny element zapewnienia przejrzystego i spójnego traktowania wniosków o uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą. Niefortunne byłoby rozpatrywanie podobnych przypadków uznania wykształcenia w zasadniczo różny sposób i podejmowanie różnych decyzji. Opracowanie zestawienia typowych przypadków uznania może pomóc w zapewnieniu wymaganej jednolitości.

Kwestia udostępniania ww. informacji wnioskodawcom jest nieco skomplikowana. Z jednej strony, dzięki uzyskanym informacjom, wnioskodawcy będą wiedzieli, czego mogą się spodziewać. Informacje będą też pomocne w sformułowaniu wniosku oraz rozważeniu kwestii ewentualnego odwołania się od decyzji. Z drugiej jednak strony, wnioskodawcy mogą niewłaściwie zrozumieć, że przywołane w informacjach typowe przypadki stanowią precedensy prawne „automatycznego” uznania ich własnego wykształcenia. Dlatego też ważne jest, by do informacji udzielanych wnioskodawcom na temat typowych przypadków uznania wykształcenia dołączone były zrozumiałe wyjaśnienia dotyczące funkcji tych informacji z zaznaczeniem, że każdy wniosek oceniany jest indywidualnie.

Informacje na temat wykształcenia, o uznanie którego prosi wnioskodawca

Paragraf 19

Odpowiedzialność za dostarczenie informacji na temat wykształcenia, które jest przedmiotem starań o uznanie spoczywa na:

- (a) wnioskodawcach, którzy ponoszą główną odpowiedzialność za dostarczenie informacji wymaganych przez organy właściwe do spraw uznawalności;
- (b) szkoły wyższe, w których uzyskano wykształcenie, mają obowiązek udzielania wnioskodawcom lub organom właściwym do spraw uznawalności informacji o wykształceniu, jak również innych istotnych informacji (takich jak informacje dotyczące struktury kształcenia, treści programu, itp.). Instytucje edukacyjne powinny korzystać z instrumentów stworzonych dla potrzeb opisywania treści wykształcenia poświadczonego przez dokument uzyskany za granicą, takich jak opracowany przez UNESCO/Radę Europy suplement do dyplomu oraz informacja na temat

zgrupowanych punktów lub systemów transferu punktów, takich jak ECTS². Obowiązek szkół wyższych może być ograniczony do odpowiadania na prośby wnioskodawców lub organów właściwych do spraw uznawalności dokonujących oceny;

- (c) organy właściwe do spraw uznawalności odpowiedzialne są za utrzymanie, w ramach swoich kompetencji, systemu informacji na temat zagranicznych systemów edukacji oraz wydawanych za granicą dokumentów potwierdzających wykształcenie.

Należy podkreślić, że organy właściwe do spraw uznawalności powinny przekazać wnioskodawcom pełną listę zagadnień, co do których należy dostarczyć informacje na potrzeby dokonania oceny ich wykształcenia. Jedynie w wyjątkowych przypadkach organy właściwe do spraw uznawalności mogą zwrócić się do wnioskodawców z prośbą o dostarczenie dodatkowych informacji. W żadnym wypadku prośby o dodatkowe informacje nie powinny być sposobem na przedłużenie lub opóźnienie oceny. Zarówno wnioskodawcy, jak i szkoły wyższe mają obowiązek przedstawienia żądanej informacji w rozsądnym terminie określonym przez organy właściwe do spraw uznawalności.

Paragraf 20

„Arkusze informacyjne” (*Background Document*) ma stanowić narzędzie, dzięki któremu:

- organ właściwy do spraw uznawalności odtworzy przebieg wykształcenia uchodźcy w celu ułatwienia oceny tego wykształcenia;
- uchodźcy będzie mógł potwierdzić swoje osiągnięcia akademickie wobec innych organów oceniających, takich jak uniwersytety i pracodawcy, w celu uzyskania dostępu do dalszych studiów lub odpowiedniego zatrudnienia.

Wnioski składane przez osoby znajdujące się w sytuacji przypominającej sytuację uchodźcy lub inne osoby, które z uzasadnionego powodu nie mogą udokumentować swoich kwalifikacji, powinny być traktowane w taki sam sposób.

Sam „arkusz informacyjny” nie stanowi oceny, ale wiarygodny opis lub odtworzenie osiągnięć akademickich wnioskodawcy, popartych dostępnymi dokumentami i dowodami.

„Arkusze informacyjne”:

1. zawiera informacje o kolejnych etapach deklarowanego przez wnioskodawcę wykształcenia poświadczonych dostępnymi dokumentami i dowodami;
2. stanowi wykaz zagadnień, oparty na wzorze suplementu do dyplomu, do którego osoba dokonująca oceny może dodawać kolejne, istotne informacje o wykształceniu wnioskodawcy.

---

² Europejski System Transferu Punktów.

Przykład informacji o wcześniejszym wykształceniu wnioskodawcy

Etapy kształcenia wnioskodawcy	
Wykształcenie	Dowód
Wykształcenie średnie	Dyplom
Studia wyższe 1-go stopnia	Legitymacja studencka
	+ wykaz ocen z 1 roku
Studia wyższe 2-go stopnia	Brak dokumentów edukacyjnych, ale jest oświadczenie nauczyciela
	+ umowa o pracę
	+ dowód uczenia się nieformalnego i formalnego

*Oplaty**Paragrafy 21 - 22*

Oplaty mogą stanowić przeszkodę dla uzyskania uznania. Jeżeli ocena wykształcenia uzyskanego za granicą nie może być przeprowadzona bezpłatnie, opłaty za jej dokonanie być zatem utrzymywane na możliwie najniższym poziomie. Przypomina się, że wszelkie opłaty pobierane przez organy właściwe do spraw uznawalności są opłatami dodatkowymi, które należy dodać do kosztów tłumaczenia i/lub poświadczania dokumentów. Postanowienia niniejszego Zalecenia są szczególnie ważne z uwagi na rosnącą tendencję organów publicznych do pobierania opłat od wnioskodawców.

Zasady dotyczące opłat różnią się znacznie w całym regionie Europy. Dokładne określenie rozsądnej wysokości opłat jest prawie niemożliwe. Należy bowiem wziąć pod uwagę lokalne warunki, takie jak koszt utrzymania oraz poziom płac i pomocy finansowej dla studentów w danym kraju. Trzeba jednak stwierdzić, że w niektórych przypadkach pobierane opłaty są wygórowane. Na przykład nie ma uzasadnienia fakt, że wysokość opłaty za dokonanie oceny wykształcenia uzyskanego za granicą stanowi znaczną część przeciętnego, miesięcznego wynagrodzenia w sektorze publicznym.

*Tłumaczenie**Paragraf 23*

Należy rozważyć, czy wymóg przedstawienia przez wnioskodawcę kompletnych informacji o uzyskanym wykształceniu nie stanowi dla niego dodatkowego obciążenia, szczególnie jeżeli chodzi o wymóg poświadczania i tłumaczenia dokumentów, które to działania są czasochłonne i kosztowne. Rozważając wymogi dotyczące potwierdzenia autentyczności dokumentów należy zastanowić się, czy konieczność ich wprowadzenia w celu zminimalizowania ryzyka fałszerstwa nie zwiększy obciążenia dla uczciwych wnioskodawców. Proponuje się, by w większości przypadków stosować jedynie wymóg poświadczania autentyczności podstawowych dokumentów, takich jak dyplomy, wykaz zaliczeń z indeksów i wypis z aktu

urodzenia. Należy rozważyć także, czy nie wystarczy wprowadzenie wymogu przedstawiania zamiast oryginału dokumentu jedynie jego poświadczonej kserokopii. Ważne jest, by wszystkie wymagania były przedstawione wnioskodawcom w sposób jasny i zrozumiały.

W przypadku wymagań dotyczących tłumaczenia należy również rozważyć, czy mogą one być ograniczone do tłumaczenia podstawowych dokumentów. Na przykład może nie być konieczne, aby wnioskodawca przedstawił szczegółowe tłumaczenie programów nauczania lub prac naukowych. Należy również rozważyć, czy bezwzględnie konieczne jest wymaganie tłumaczenia wykonanego przez tłumacza przysięgłego. Jeżeli wymóg ten zostanie utrzymany, organy właściwe do spraw uznawalności powinny dostarczyć wnioskodawcom listę takich tłumaczy. Należy ponadto rozważyć możliwość przyjmowanie niektórych dokumentów bez tłumaczenia. Może to dotyczyć dokumentów wydawanych w powszechnie używanych językach, w językach, zbliżonych do języka (języków) kraju przyjmującego, językach powszechnie rozumianych w państwach przyjmującym i/lub językach, których wystarczającą znajomość posiadają pracownicy organów właściwych do spraw uznawalności.

Paragraf 24

Nie należy tłumaczyć tytułów nadanych wnioskodawcy w ramach wykształcenia uzyskanego za granicą. Tłumaczenie tytułu zakłada bowiem jego ocenę, która powinna być dokonywana jedynie przez ekspertów z dziedziny uznawania wykształcenia. Suplement do dyplomu, a także systemy akumulacji i transferu punktów zostały opracowane w celu wyjaśnienia treści wykształcenia bez ich tłumaczenia lub oceny. Należy zwrócić uwagę na fakt, że transliteracja różni się od tłumaczenia. Transliteracja oznacza odtwarzanie dźwięków w jednym alfabecie lub systemie zapisu w innym alfabecie lub systemie zapisu. Jest to, na przykład, zapisanie za pomocą liter alfabetu łacińskiego wyrazu pierwotnie zapisanego przy użyciu cyrylicy lub znaków japońskich. Transliteracja umożliwia czytelnikom niezaznajających alfabetu lub systememu zapisu oryginalnego języka odczytanie wyrazów i wyrażeń z tego języka. Zabieg transliteracji należy stosować zgodnie z zasadami określonymi w standardowych systemach, o ile takie istnieją.

Weryfikacja autentyczności dokumentów

Paragrafy 25 - 28

Coraz poważniejszy staje się problem przedstawiania sfałszowanych dokumentów. W związku z tym należy podkreślić konieczność weryfikacji autentyczności dokumentów składanych przez wnioskodawców, jak również tożsamości samych wnioskodawców. Wprowadzając konieczność weryfikacji dokumentów, należy pamiętać o unikaniu nakładania nadmiernych obciążeń na większość wnioskodawców, którzy składają autentyczne dokumenty, a których należy traktować zgodnie z podstawową regułą prawną – „niewinny, aż do chwili udowodnienia winy”. W związku z tym, należy umożliwić organom właściwym do spraw uznawalności wymaganie od wnioskodawców – w przypadkach, gdy istnieje podejrzenie o fałszerstwo – przedstawienia niezbitych dowodów autentyczności, takich jak np. przedłożenie oryginalnych dokumentów. Inną możliwością w takich przypadkach jest stosowanie wymogu przedstawienia kopii poświadczonych oryginalnym podpisem osoby upoważnionej i/lub pieczęcią instytucji, która wydała dany dokument. Szkoły wyższe powinny bezzwłocznie odpowiadać na prośby o przedstawienie takich poświadczeń, które, jeżeli jest to możliwe, powinny być wydawane bezpłatnie lub za pobraniem jedynie niskiej opłaty.

Niektóre przepisy prawne dotyczące weryfikacji dokumentów, takie jak przepisy wymagające pełnej ich legalizacji były tworzone w czasach, kiedy komunikacja międzynarodowa była dużo trudniejsza niż dzisiaj. Wtedy wprowadzanie takich przepisów znajdowało swoje uzasadnienie. Obecnie jednak, dzięki bezpośrednim kontaktom z organami właściwymi do spraw uznawalności i szkołami wyższymi, które zgodnie z deklaracją wnioskodawcy wydały przedstawiane przez niego dokumenty, istnieją lepsze i skuteczniejsze sposoby weryfikacji autentyczności tych dokumentów. Dlatego też zachęca się poszczególne państwa, by zrewidowały przepisy krajowe w celu uproszczenia i unowocześnienia zasad dotyczących weryfikacji autentyczności dokumentów.

V. Kryteria oceny

Paragrafy 29 - 31

Status instytucji

Wykształcenie uzyskane za granicą nie może być właściwie ocenione bez uwzględnienia statusu instytucji, która je wydała. Jednocześnie przepisy prawa krajowego i stosowane praktyki dotyczące oceniania i zapewniania jakości szkół wyższych w różnych państwach różnią się od siebie, Różne są więc informacje jakie można otrzymać na temat szkół wyższych. Część VIII Konwencji Lizbońskiej określa, jakich informacji powinny udzielać te Strony, które utworzyły systemy formalnego oceniania szkół wyższych i programów nauczania, jak również jakich informacji powinny udzielać Strony, które nie utworzyły takich systemów. W państwach, w których powstały krajowe lub międzynarodowe agencje do spraw zapewniania jakości kształcenia, powinny one być postrzegane jako cenne źródło informacji.

Opracowany przez UNESCO/Radę Europy Kodeks dobrej praktyki w organizacji kształcenia transnarodowego podaje zasady, których powinny przestrzegać instytucje i organizacje świadczące usługi edukacyjne na podstawie ustaleń transnarodowych. Zasady te powinny być również stosowane w ocenie kwalifikacji akademickich. Podobnie, zasady opisane w Zaleceniu w sprawie uznawania wspólnych dyplomów, powinny być stosowane przy ocenie wspólnych dyplomów.

Ocena indywidualnych kwalifikacji

Paragraf 32

Istnieje bezpośredni związek pomiędzy oceną wykształcenia uzyskanego za granicą, a celem(cełami), w jakim są czynione starania o jego uznanie. Na przykład, dane wykształcenie może być może być wystarczające do podjęcia dalszych studiów, ale może nie być wystarczające do podjęcia zatrudnienia zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami. I odwrotnie, określone wykształcenie może być odpowiednie do podjęcia zatrudnienia być odpowiednie do podjęcia zatrudnienia, ale może być niewystarczające do podjęcia dalszych studiów, np. na poziomie doktoranckim. Taka sytuacja może zaistnieć na przykład wtedy, gdy wykształcenie uzyskane za granicą w ogóle nie obejmowało przeprowadzenia pewnej części badań, samodzielnego napisania pracy dyplomowej lub wykonania innej ważnej pracy, czyli elementów, które w kraju pochodzenia stanowią warunek przyjęcia na studia doktoranckie. Dlatego też w opinii o uznaniu wykształcenia należy jasno określić w jakim (jakich) celu (celach) dana opinia została wydana. Opinia taka powinna również zawierać informację, że jeżeli cel, w jakim została wydana, ulegnie zmianie, koniecznym będzie dokonanie

ponownej oceny wykształcenia.

Wykształcenie może dawać różne uprawnienia, które mogą obejmować:

- (a) pełen dostęp do szkolnictwa wyższego;
- (b) ograniczony dostęp do szkolnictwa wyższego (tj. dostęp ograniczony do niektórych części systemu szkolnictwa wyższego);
- (c) pełen dostęp do dalszych studiów na danym poziomie (takich, jak studia doktoranckie lub studia drugiego stopnia);
- (d) ograniczony dostęp do dalszych studiów;
- (e) dostęp do szkolenia zawodowego;
- (f) powszechny dostęp do rynku pracy (tj. wykształcenie jakie powinno się posiadać, by móc piastować stanowiska wymagające danego poziomu wykształcenia);
- (g) dostęp do wyspecjalizowanych dziedzin rynku pracy;
- (h) dostęp do wykonywania zawodu regulowanego.

Paragraf 33

Niektóre przykłady krajowych lub międzynarodowych tekstów prawnych, które mogą mieć zastosowanie w uznawaniu wykształcenia uzyskanego za granicą:

- (a) przepisy prawa krajowego dotyczące wykształcenia uzyskanego w ramach szkolnictwa wyższego;
- (b) krajowe akty prawne i rozporządzenia dotyczące wykonywania pracy zarobkowej, w tym przepisy dotyczące wykonywania zawodów regulowanych;
- (c) Konwencje Rady Europy i UNESCO;
- (d) Zalecenia i kodeksy dobrej praktyki Rady Europy i UNESCO;
- (e) dyrektywy Unii Europejskiej, w tym dotyczące uznawania kwalifikacji zawodowych;
- (f) inne zasady i rozporządzenia Unii Europejskiej, np. regulujące uznawanie kwalifikacji uzyskanych w ramach programów edukacyjnych UE, takich jak program Uczenie się przez całe życie i Erasmus Mundus;
- (g) umowy międzynarodowe zawarte w ramach innych organizacji międzynarodowych, takich jak Nordycka Rada Ministrów;
- (h) dwustronne lub wielostronne umowy między państwami;
- (i) dwustronne lub wielostronne umowy między szkołami wyższymi.

Nie wszystkie wymienione teksty mają taką samą wartość prawną, dlatego też należy brać pod uwagę ich odpowiedni status prawny.

Paragraf 36

Różnice w treści, efektach kształcenia i profilu wykształcenia mogą dotyczyć na przykład stopnia specjalizacji lub wykształcenia ogólnego, wymagań samodzielnego napisania pracy (takiej jak prace dyplomowe, rozprawy naukowe itp.), włączania do wykształcenia okresów praktyk, doświadczenia w pracy w laboratorium lub podobnych wymagań (np. w naukach medycznych lub przyrodniczych) albo włączania do wykształcenia elementów nieakademickich (takich jak treningi sportowe lub zawodowe).

„Zasadnicze różnice”, które mogą prowadzić do częściowego uznania lub całkowitego nieuznania wykształcenia, będą w dużej mierze zależeć od celu/ów, w jakim/ich czynione są starania

o uznanie, np. uznanie wykształcenia w celu podjęcia dalszych studiów lub otrzymania prawa wykonywania zawodu nieregulowanego. W niektórych przypadkach wymagane może być bardzo szerokie wykształcenie, w innych pożądanym będzie wysoki stopień specjalizacji.

Przykładami efektów kształcenia się może być jeden lub więcej z poniższych elementów:

- (a) szeroka wiedza z zakresu danej dziedziny;
- (b) rozumienie wyników badań w zakresie danej dziedziny;
- (c) umiejętność analizowania i rozwiązywania problemów;
- (d) umiejętność skutecznego komunikowania się – ustnie i na piśmie – z różnymi grupami na temat skomplikowanych zagadnień;
- (e) umiejętność zastosowania wyników badań wraz z rutynowymi umiejętnościami w określonej dziedzinie;
- (f) umiejętność zastosowania wyników badań i dostosowania rutynowych umiejętności do nowych dziedzin;
- (g) umiejętność prowadzenia badań;
- (h) umiejętność rozpoznawania sprzecznych teorii lub paradygmatów;
- (i) zgotność wykonywania określonego zajęcia lub zawodu na poziomie operacyjnym, kierowniczym lub na poziomie rozwoju technologii.

Charakterystyki ogólne efektów kształcenia dla wykształcenia uzyskanego po ukończeniu studiów pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia można znaleźć w Nadrzędnych Ramach Kwalifikacji (*Overarching Framework for Qualifications*) w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego.

Paragraf 37

Niniejszy paragraf podkreśla, że jeżeli organ właściwy do spraw uznawalności chce całkowicie lub częściowo wstrzymać uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą, ma on obowiązek wykazać, że decyzja ta jest uzasadniona. Działanie takie jest zgodne z zasadami Konwencji Lizbońskiej, jak również z dyrektywami Unii Europejskiej dotyczącymi uznawania kwalifikacji zawodowych. Wnioskodawca zwracający się o uznanie może wskazać „odpowiednie wykształcenie w państwie, w którym czynione są starania o uznanie”. Jeżeli tego nie zrobi, wykształcenie to może wskazać organ właściwy do spraw uznawalności, z uwzględnieniem celu, w jakim czynione są starania o uznanie.

Paragraf 38

Uprawnienia nie są ani zupełnie różne od celu starań o uznanie wykształcenia, nie są też z nim całkowicie zbieżne. Uprawnienia nabyte na podstawie wykształcenia mogą na przykład oznaczać prawo dostępu do szkolnictwa wyższego (tj. prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe), prawo dostępu do studiów doktoranckich, prawo używania określonego tytułu lub prawo do ubiegania się o uznanie kwalifikacji zawodowych. Uznanie kwalifikacji zawodowych będzie w wielu przypadkach, lub w większości przypadków, zależało od spełnienia wymogów pozaedukacyjnych, takich jak: odbycie odpowiednich okresów praktyk (w przypadkach, gdy nie stanowią one części programów kształcenia prowadzących do uzyskania danych dokumentu potwierdzającego wykształcenie), wymogi dotyczące obywatelstwa, miejsca zamieszkania lub znajomości języka. Ocena dokumentów poświadczających wykształcenie uzyskane za granicą do celów zawodowych objęta jest niniejszym Zaleceniem jedynie w takim zakresie, w jakim ta ocena dotyczy wiedzy i umiejętności poświadczonych przez te dokumenty.

W duchu wzajemnego zaufania, Zalecenie proponuje, by w przypadku, gdy uzyskane przez wnioskodawcę wykształcenie nadaje mu również pewne uprawnienia w państwie, w którym zostały wydane dokumenty potwierdzające dane wykształcenie, celem oceny takiego wykształcenia było również sprawdzenie, czy wykształcenie to daje wnioskodawcy podobne uprawnienia w kraju przyjmującym. Wiadomo jednak, że praktyki nadawania uprawnień na podstawie uzyskanego wykształcenia różnią się w zależności od kraju. Przepis niniejszy ma zastosowanie jedynie w przypadkach, gdy dane uprawnienia mogą być uzyskane na podstawie wykształcenia zdobytego w państwie pochodzenia dokumentów poświadczających wykształcenie.

Paragraf 39

Dokument poświadczający wykształcenie potwierdza zdobycie pewnych kompetencji w określonym czasie. Wartość takiego dokumentu maleje wraz z upływem czasu lub może być całkowicie utracona, np. z powodu tego, że osoba posiadająca dane dokumenty nie podjęła działalności związanej z uzyskanym w danej dziedzinie wykształceniem. Powodem zmniejszenia lub utraty wartości dokumentu świadczącego o wykształceniu może być również fakt, że kompetencje osoby posiadającej taki dokument nie odpowiadają rozwojowi wiedzy, jaki nastąpił w danej dziedzinie. To, w jakim zakresie dokumenty potwierdzające wykształcenie stają się nieaktualne, może zależeć od danej dziedziny wiedzy.

Paragraf 40

Uznawanie starszych dokumentów poświadczających wykształcenie może stwarzać problemy. Nie ma też standardowego rozwiązania tej kwestii. Problem ten nie dotyczy wyłącznie wykształcenia uzyskanego za granicą. Jeśli nadal uznawane są starsze dokumenty świadczące o wykształceniu, wydane w kraju, w którym czynione są starania o uznanie, w takim przypadku również dokumenty o wykształceniu uzyskane w podobnym czasie za granicą powinny być uznawane w tym samym duchu. Jeśli jednak dokumenty pochodzące z kraju, w którym czynione są starania o uznanie, uważa się za nieaktualne i nie są one już uznawane, tak samo należy traktować podobne dokumenty o wykształceniu uzyskane za granicą

Ogólnie rzecz biorąc, czas trwania studiów może być wskazówką do określenia poziomu wykształcenia. Im większe są różnice dotyczące czasu trwania studiów wymaganego do uzyskania danego wykształcenia, tym bardziej prawdopodobne jest, że poziom wykształcenia nie jest równoważny. Pytanie o to, co można uznać za zasadniczą różnicę w długości studiów, należy rozpatrywać w odniesieniu do efektów kształcenia. Należy także podkreślić, że nie ma konieczności uznania wykazanych różnic za zasadnicze, nawet jeżeli istnieje taka możliwość. Nie powinno się również w takiej sytuacji rezygnować z brania pod uwagę innych kryteriów oceny.

Paragraf 41

Paragraf ten podkreśla konieczność skoncentrowania każdej oceny wykształcenia uzyskanego za granicą na tym wykształceniu. Uwzględnianie wcześniejszych poziomów wykształcenia wnioskodawcy powinno być raczej wyjątkiem, niż regułą. W przypadku osoby zwracającej się o uznanie stopnia doktora, świadectwo szkoły średniej nie powinno być poddawane ocenie. Wcześniej osiągnięte poziomy wykształcenia należy uwzględniać jedynie w wyjątkowych przypadkach, a ocena powinna w możliwie największym stopniu ograniczać się do poziomu bezpośrednio poprzedzającego poziom wykształcenia, o którego uznanie stara się wnioskodawca.

Paragraf 42

Paragraf ten dotyczy wysiłków, które powinny podjąć organy właściwe ds. uznawalności oraz inne instytucje dokonujące oceny w czasie procedury oceniania indywidualnych przypadków. Instytucje te powinny w pełni wykorzystywać swoje profesjonalne umiejętności oraz brać pod uwagę stosowną literaturę, w tym informacje na temat krajowych ram kwalifikacji. Oceniając wykształcenie uzyskane za granicą, należy kłaść większy nacisk na efekty kształcenia, niż na sam proces nauki (tj. program kształcenia, w ramach którego uzyskano wykształcenie).

VI. Wynik oceny*Paragraf 43*

Wskazówki, o których mowa w tym paragrafie dotyczą dodatkowej nauki, którą wnioskodawcy mogą podjąć w celu zwiększenia swoich szans na uzyskanie uznania w okresie późniejszym. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny pomagać wnioskodawcom, udzielając im jak najdokładniejszych wskazówek dotyczących kroków, które powinni podjąć w tym względzie lub, w odpowiednich przypadkach, przekazując wnioskodawcom stosowne, pisemne informacje lub wskazując im wyznaczone osoby, do których mogą się zwrócić w szkołach wyższych lub w innych odpowiednich instytucjach.

* * * *

SCHEMAT ZALECANEJ PROCEDURY OCENY WYKSZTAŁCENIA UZYSKANEGO ZA GRANICĄ

Poniżej podany jest schemat zalecanej procedury oceny wykształcenia uzyskanego za granicą lub odbytych za granicą okresów studiów. Schemat ten powinien być traktowany jako wykaz czynności kontrolnych. W praktyce kolejność wykonywania wymienionych poniżej czynności może być inna. Niektóre kroki mogą być podejmowane jednocześnie.

Krok 1

Otrzymanie przez organ właściwy do spraw uznawalności zapytania lub wniosku;
Potwierdzenie przyjęcia wniosku;
Udzielenie wnioskodawcy informacji na temat procedur i kryteriów.
Przejdź do kroku 2.

Krok 2

Weryfikacja, czy wszystkie niezbędne informacje i dokumenty zostały doręczone;
Jeśli nie: zbierz dodatkowe informacje od wnioskodawcy lub szkoły wyższej (szkół wyższych);
Jeśli tak: przejdź do kroku 3.

Krok 3

Weryfikacja, czy dokumenty świadczące o wykształceniu wnioskodawcy są autentyczne oraz czy przedłożone dokumenty zostały faktycznie wydane wnioskodawcy zgodnie z prawem. [W tym przypadku organ właściwy do spraw uznawalności może zwrócić się o pomoc do krajowego ośrodka informacji];
Jeśli nie: (tj. dokumenty o wykształceniu są fałszywe): odmowa uznania;
Jeśli tak: przejdź do kroku 4.

Krok 4

Sprawdzenie, czy uczelnia i/lub program, w której/na podstawie którego wydany został dokument poświadczający wykształcenie, należą do systemu szkolnictwa wyższego. W przypadku kształcenia transnarodowego – sprawdzenie, czy uczelnia nadająca działa zgodnie z zasadami podanymi w opracowanym przez UNESCO/Radę Europy Kodeksie dobrej praktyki w organizacji kształcenia transnarodowego.
Jeśli nie: dokumenty zasadniczo nie będą uznane;
Jeśli tak: przejdź do kroku 5.

Krok 5

Ocena wykształcenia uzyskanego za granicą, w czasie której należy wziąć pod uwagę:

- (i) cel starań o uznanie o uznanie;
- (ii) przepisy prawne
  - (a) przepisy krajowe
  - (b) międzynarodowe konwencje, dyrektywy, zalecenia, dobre praktyki.
- (iii) praktykę stosowaną w podobnych przypadkach;
- (iv) treści kształcenia i efekty kształcenia w takim zakresie, w jakim są one uzupełnieniem punktów (i) - (iii);
- (v) informacji i rekomendacje od innych ośrodków(a) sieci ENIC, szkół wyższych lub innych źródeł.

W trakcie dokonywania oceny należy starać się odpowiedzieć na następujące pytania:

- (a) czy różnice w efektach kształcenia są tak zasadnicze, że wykształcenie uzyskane za granicą nie może być w pełni uznane? Jeśli tak, to czy można je uznać w inny sposób lub częściowo?
- (b) czy różnice w dalszych działaniach, do których przygotowuje wykształcenie uzyskane za granicą i w kraju przyjmującą taką znaczną, że pełne uznanie nie jest możliwe? Jeśli tak, to czy można je uznać w inny sposób lub częściowo?
- (c) czy różnice dotyczące kluczowych elementów programu prowadzącego do uzyskania wykształcenia są tak zasadnicze w porównaniu z podobnymi programami w kraju przyjmującym, że wykształcenie uzyskane za granicą nie może być w pełni uznane? Jeśli tak, to czy można je uznać w inny sposób lub częściowo?
- (d) czy jakość programu lub uczelni, w ramach którego lub w której uzyskano wykształcenie, są tak różne od jakości podobnych programów lub uczelni w kraju przyjmującym, że wykształcenie uzyskane za granicą nie może być w pełni uznane? Jeśli tak, to czy można je uznać w inny sposób lub częściowo?

Krok 6

Sformułowanie oceny wykształcenia uzyskanego za granicą (wynik oceny). W zależności od przepisów krajowych i praktyki ocena może mieć formę:

- (i) rekomendacji dla innej instytucji, która następnie podejmie decyzję;
- (ii) decyzji;
- (iii) opinii dla wnioskodawcy lub innych zainteresowanych (np. obecni lub potencjalni pracodawcy, szkoły wyższe itp.).

W przypadku pozytywnej decyzji tj. (i) lub (ii): wykształcenie zostaje uznane zgodnie z prośbą wnioskodawcy.

W przypadku decyzji negatywnej: należy jasno określić powód (powody) podjęcia takiej decyzji i powiadomić wnioskodawcę o możliwości odwołania się od niej.

Wnioskodawca może:

- (a) zaakceptować rozstrzygnięcie;
- (b) odwołać się od niego.